
RINGERIKE
KOMMUNE

Kommuneøkonomi for folkevalgte

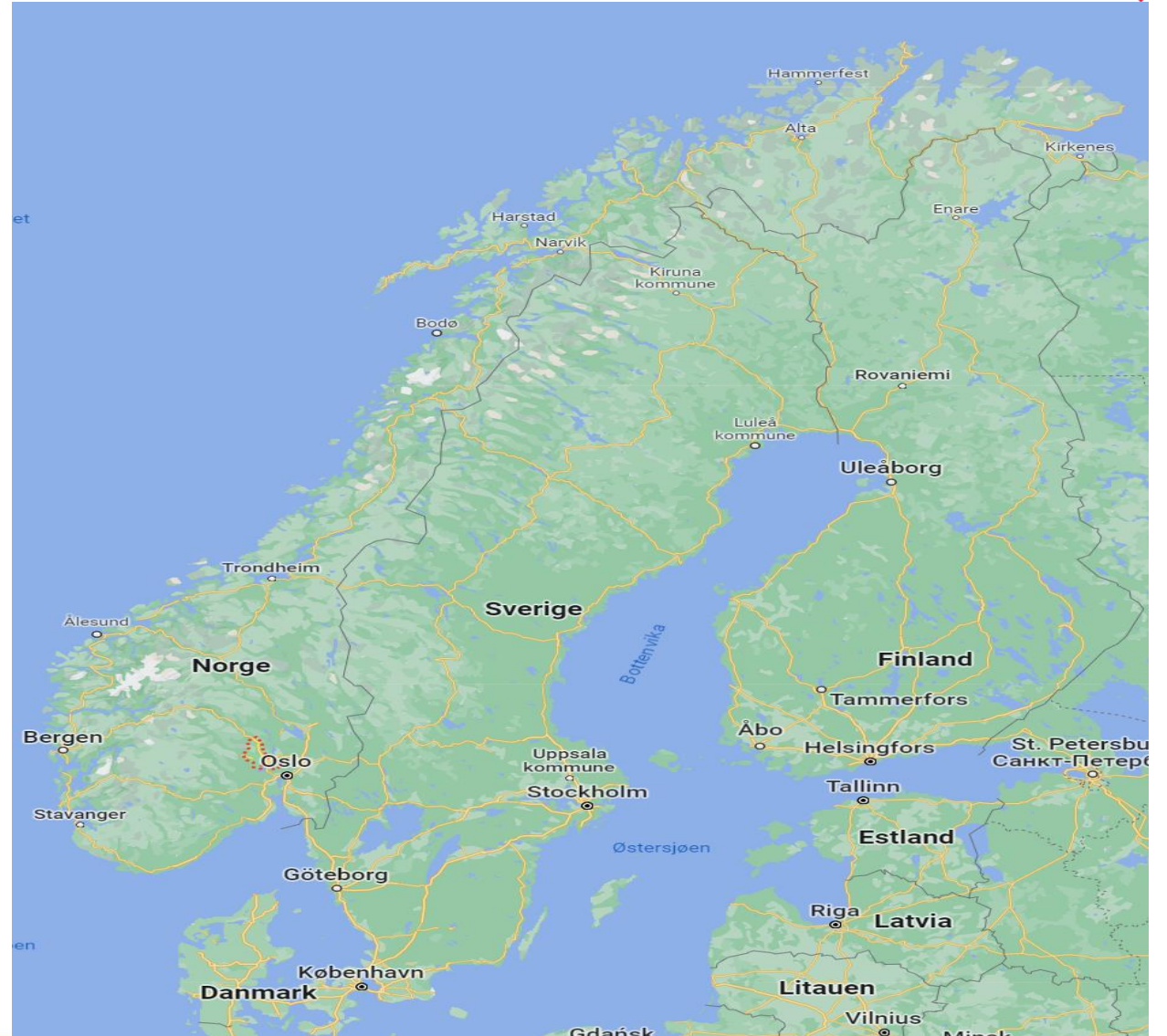
---

v/ kommunalsjef økonomi, Roger Mathiesen
Klækken hotell 19. oktober 2023

Dagens innhold:

- Kommuneøkonomi i det store bildet
- Fordeling av ressurser i Norge
- Kommuneregnskapets tre hoveddeler
- Årshjul og kommunestyrets rolle og ansvar
- Handlingsplan og budsjett
- Litt om gjeld og sånn...

NOU 2023:9 Generalistkommunesystemet

- En opptelling av kommunale oppgaver viser **minst 450 oppgaver som følger av lov og minst 550 oppgaver i forskrift**, men en slik opptelling er ikke veldig nøyaktig. Det varierer også hvor utfyllende en oppgave er regulert, noe som gjør en ren opptelling av antall plikter og oppgaver mindre relevant.
- Ingen kommuner, av de 262 kommunene som er kartlagt har 100 % lovoppgyrelse.
- Aurskog Høland (17754 innb.) kommer best ut med 99 % lovoppgyrelse.
- Ringerike kommune er på en 11. plass med 94 % lovoppgyrelse.
- Bærum 90 %, Jevnaker 83 % og Hole 80 %.
- Dårligst ut kommer Værøy (678 innb.) 50 %, Karasjok (2584 innb.) 56 % og Snåsa (2033 innb.) 58 %. Små kommuner sliter mest med oppgavene.

Går skattepengene til kommunene?

Kommentator Anita Hoemsnes i Dagens Næringsliv 10.10.2023

- *88 % av skatten fra personlige skatteyttere går til utbetalinger gjennom NAV til pensjon, uføretrygd, syke- og arbeidsledighetspenger, arbeidsmarkedstiltak og integrering. 610 milliarder kroner.*
- *I 2014 var denne andelen 75 %*
- *Hovedårsak flere pensjonister*
- *Pensjonsreformen fra 2011 er ikke nok*
- *Pensjonsalder vil måtte bli hevet*
- *Sykefraværet har økt etter koronaårene*
- *373.000 uføre i Norge, utbetaling 126 milliarder kroner i 2024.*
- *Det står 550.000 i arbeidsfør alder utenfor det norske arbeidsmarkedet.*

Kan alt løses med penger?

«Noen politikere og mange samfunnsinteresserte mennesker foreslår at vi skal utnytte vår oljerikdom til å løse presserende oppgaver.»

«Problemet består i at det ikke ligger lærere eller leger på bunnen av Nordsjøen. Det ligger olje.»

«Mens fondets verdi tilsvarte 48 milliarder kroner i 1996, hadde fondet økt til hele 614 milliarder per 31. desember 2001. Til sammenligning er Norges bruttonasjonalprodukt, det vil si verdien av alt vi som nasjon produserer av varer og tjenester, på 1 423 milliarder kroner (år 2000, Statistisk årbok, tabell 329, s. 275). Vi har altså et svimlende stort beløp stående (se over) i utlandet. Beløpet er så stort at det snart kan sammenlignes med verdien av alt alle nordmenn produserer i løpet av et halvt år.»

[Erling Røed Larsen, 6. desember 2002.](#) (trykk for saldo oljefond)

Kan alt løses med penger?

- Penger er kun en rikdom i den grad det kan byttes mot noe vi trenger
- Hvis alle i Norge er i fullt arbeid er det ingen å bytte med
- Lille Norge har en stor knapphet på arbeidstimer og produktivitet
- Ringerike har ca 19.000 personer i arbeidsfør alder (20-66 år), som tilsvarer rundt 33,5 millioner arbeidstimer i året (hensyntatt 5 uker ferie)

Hvorfor er livet ditt som det er i dag? Frivillig kommet dit eller press og tvang fra myndighetene og samfunnet generelt?

- Arbeidskraften kan omdirigeres gjennom prisenivå, kronekurs, rentenivå og tilgjengelige studieplasser.
- For kommunen reguleres det fra staten gjennom skatt- og rammetilskudd og oppgavefordeling

Hva betyr dette for oss som arbeidsgiver?

- Penger skal kun representere ressurser. De virkelige ressursene er arbeidstimer, maskiner, land, kunnskap og råstoffer.
- Vi må tilpasse oss slik at ressursene kanaliseres dit det er størst behov.
- Prioriteringene gjøres gjennom demokratisk valgte politikere, både på Stortinget og i kommunestyresalen.
- Når offentlig forbruk øker i en situasjon med full sysselsetting fortrenses private aktører gjennom økte priser og behov for omplassering av arbeidskraft. Hvorfor produseres ikke biler i Norge? Hvorfor flyttes industriproduksjon ut av landet?
- Når kommunen bruker mer penger enn det som kommer inn brytes de demokratiske prinsippene, og Norge går i en annen retning enn ønsket av flertallet.

RINGERIKE
KOMMUNE

PAUSE

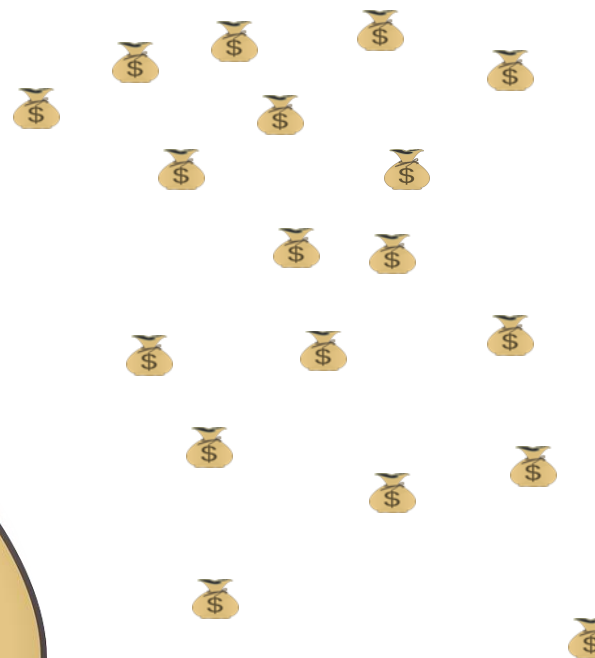

Er det egentlig sunt å være kommunepolitiker?

- Vi ser plutselig det som før var usynlig...
- Når blir ting en selvfølge?
- Nå kommer kommunemannen/ -dama, så nå ordner det seg!
- Hvor går grensen for hva vi skal utføre i lokalmiljøet?

$$\text{KVALITET} = \frac{\text{OPPLEVELSE}}{\text{FORVENTNING}}$$

KS om inntektssystemet på 5 minutter..

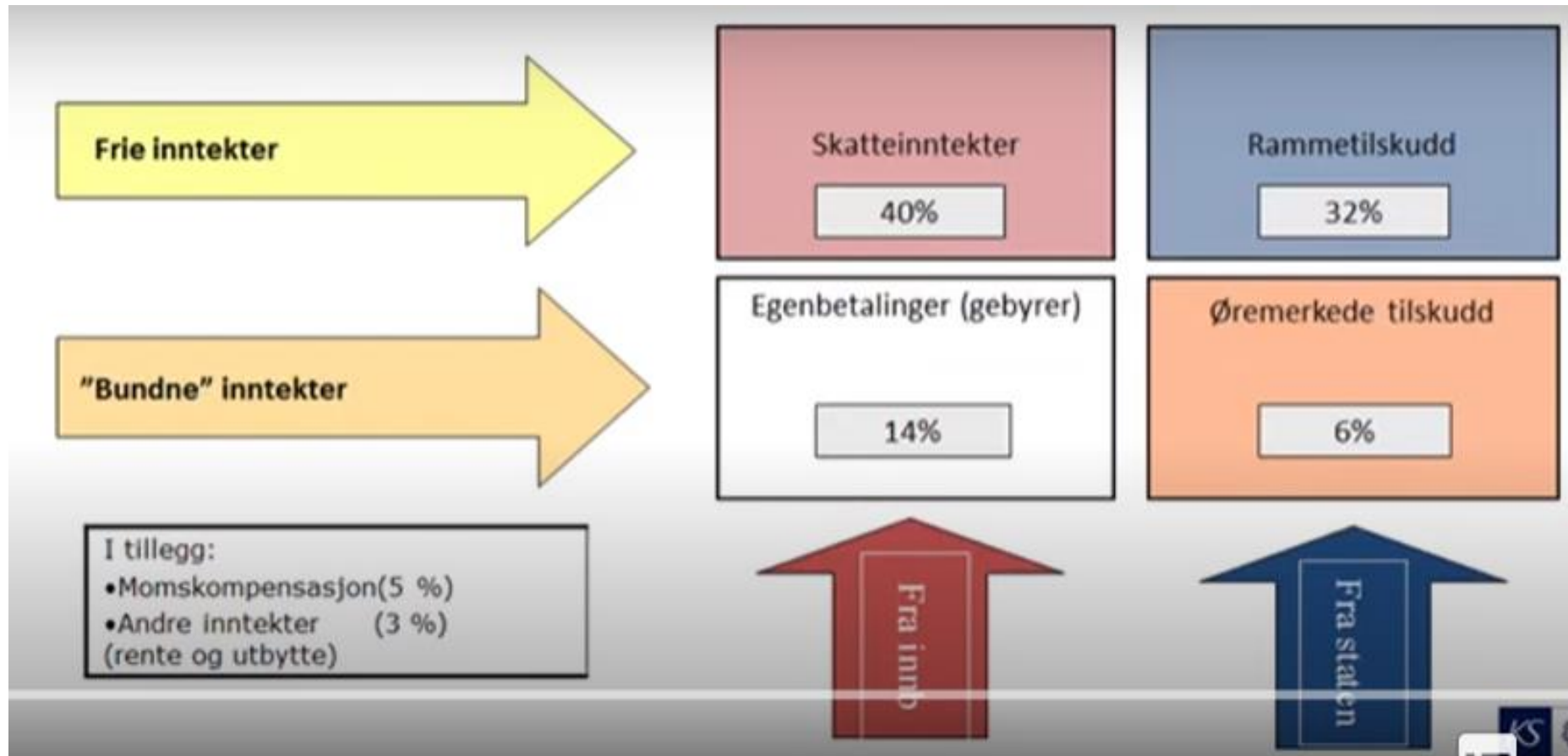

- Norske kommuner har ulik geografi, alderssammensetning og ulike levekår. Inntektssystemet bidrar til at kommuner og fylkeskommuner kan gi et likeverdig tjenestetilbud.
- Frie inntekter er midler kommuner og fylkeskommuner fritt kan disponere uten andre føringer fra staten.
- Kommunenes frie inntekter består av skatteinntekter og rammetilskudd. Inntektssystemet bygger på et rammefinansieringsprinsipp der staten fastsetter rammene, mens det er kommunestyrene som prioriterer hvordan inntektene skal brukes. Prioriteringene må likevel skje slik at kommunene ivaretar sine lovpålagte forpliktelser knyttet til de ulike tjenestene.
- Gjennom skatteutjevningen må kommuner med høye skatteinntekter fra skatt på inntekt og formue overføre deler av sine inntekter til kommuner med lave skatteinntekter.
- I utgiftsutjevningen får hver kommune beregnet et behov ut fra hvilken sammensetning av innbyggere en kommune har, både i forhold til alderssammensetning og visse sosioøkonomiske karakteristika. I tillegg vektlegges også kommunens geografi.

Kommunenes inntektssystem:

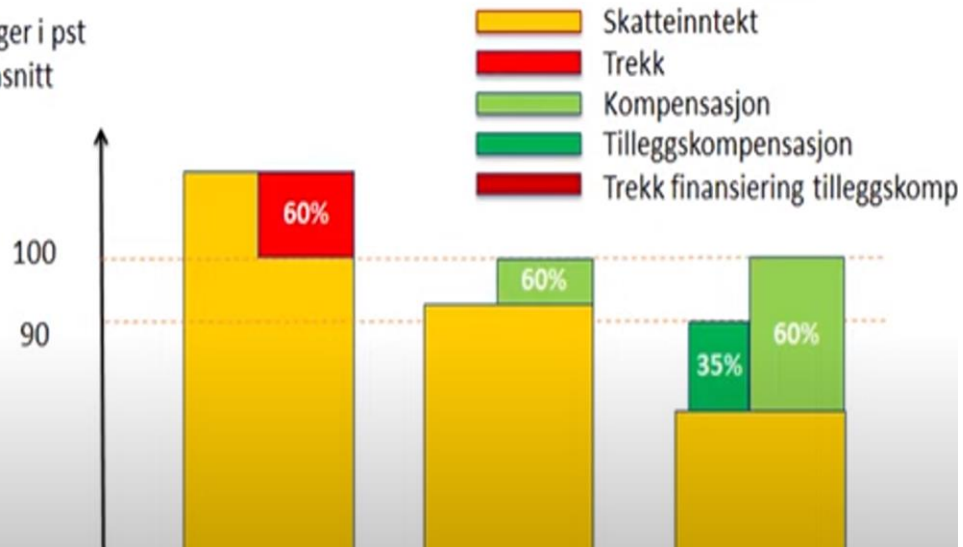

Skatt og rammetilskudd:

Inntektsutjevningen (skatt på inntekt og formue inkl. naturressursskatt)

Skatt per innbygger i pst
av landsgjennomsnitt

- 238 kommuner <90 % (Lavangen 56,9 %, Ringerike 84 %)
- 57 kommuner 90-100 %
- 56 kommuner 100-200 %
- 5 kommuner 200-302 % (Bykle 301,9 %)

- Etter utjevning har Lavangen 92,9 %, Ringerike 94,3 % og Bykle 179,3 %

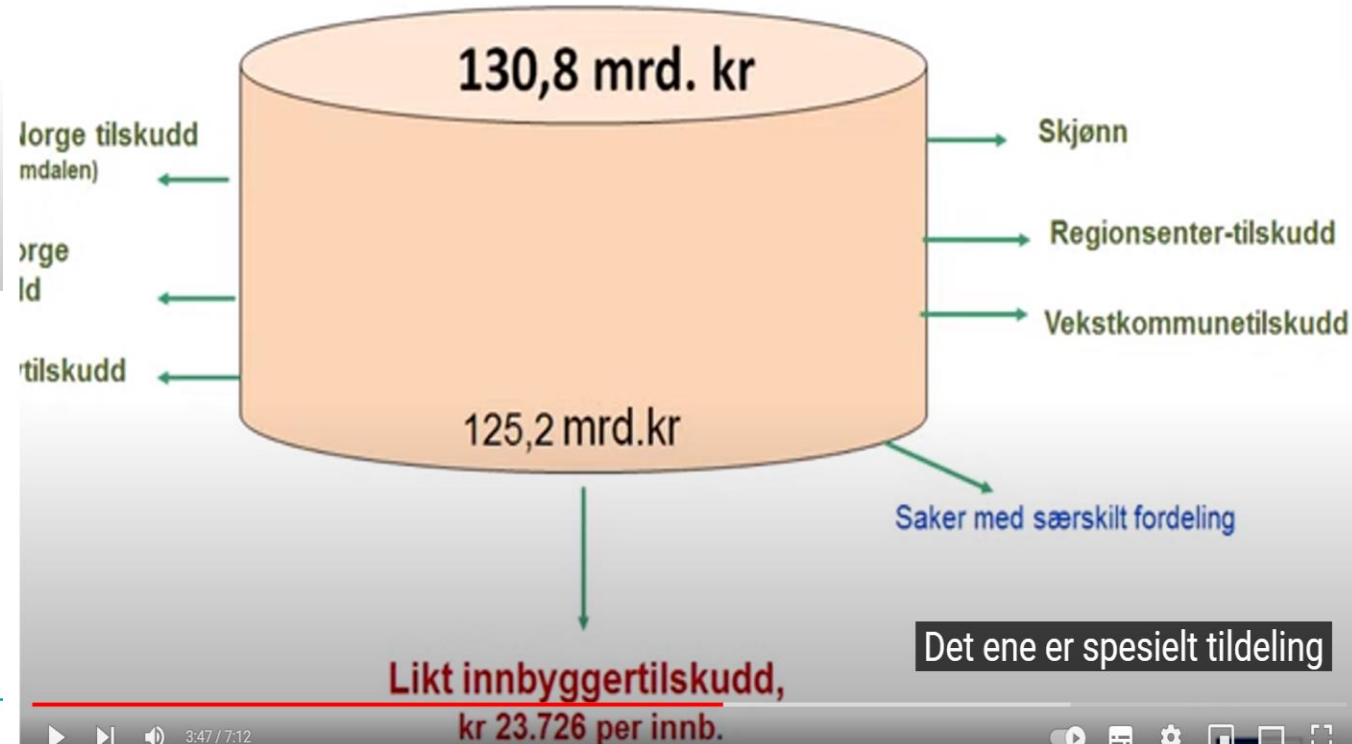
Tall 2023 pr august

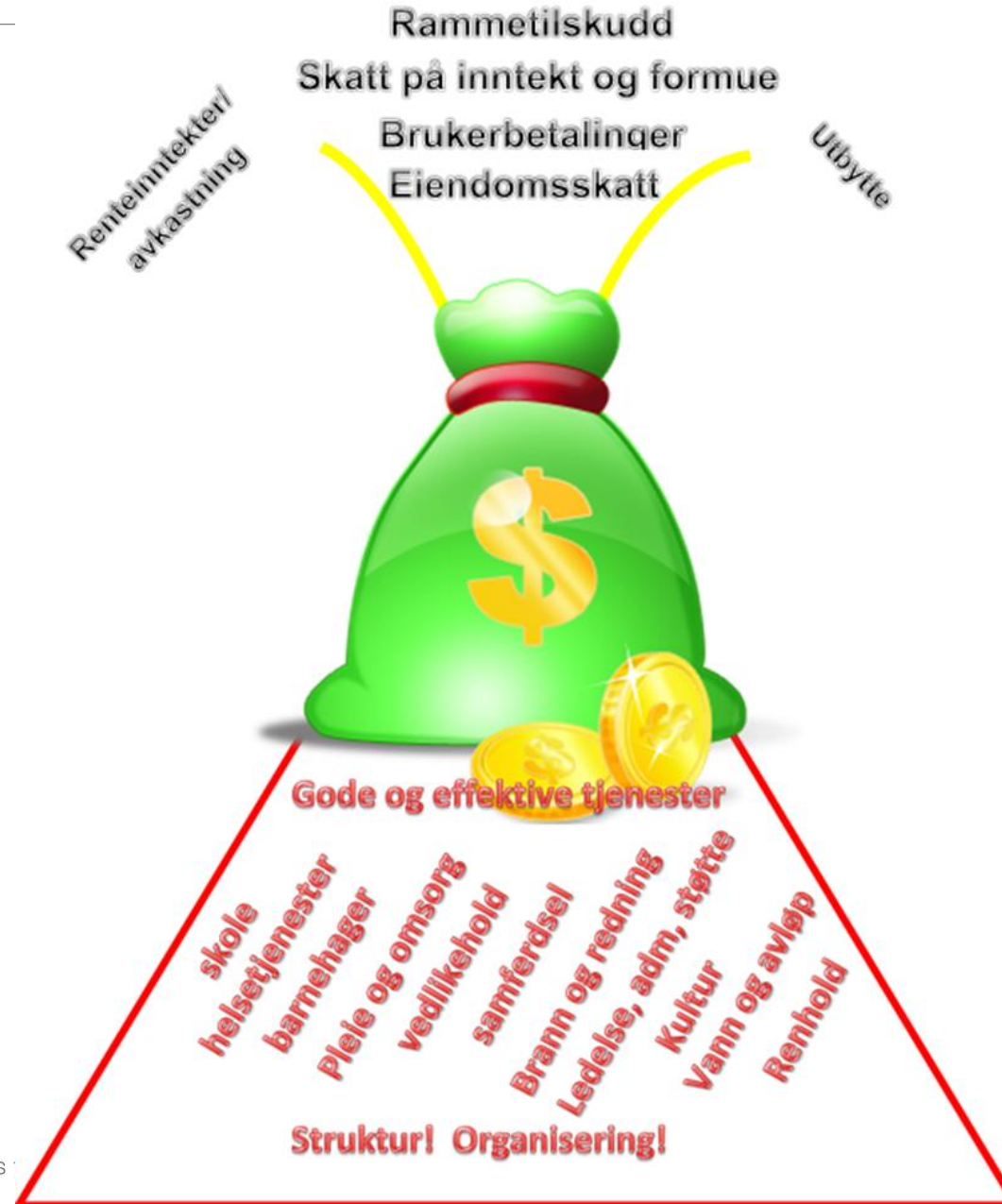
RINGERIKE - nærmest det meste

Kostnadsindeks for Ringerike i 2024 er 0,9892

Inntektssystemet for kommunene 2018 (Prop. 1S 2017 – 2018)

Penger inn – penger ut:

Hvem forvalter alle disse pengene?

- Politikere og ledere prioriterer.
- Den viktigste forvalteren er hver enkelt ansatt. Får innbyggeren valuta for pengene?

RINGERIKE
KOMMUNE

Økonomistyring

Kommuneregnskapets tre deler:

Driftsregnskapet

- Alle løpende utgifter til ordinær drift gjennom året.
- Største utgiftspost er lønnsmidler med sosiale utgifter, som er mer enn dobbelt så stor som kjøp av varer og tjenester.
- Finansutgifter som renteutgifter og avdrag
- Må dekkes av kommunens løpende inntekter.
- Avsluttes hvert år.

Investeringsregnskapet

- Alle kommunens investeringsprosjekter føres her.
- Kjøp med verdi over 100.000 kroner og forventet økonomisk levetid over 3 år.
- Ekstraordinære inntekter og utgifter som kjøp av aksjer, ekstraordinær nedbetaling av gjeld, inntekter ved salg av eiendom og eiendeler o.a.
- Investeringer kan lånefinansieres. Noen begrensninger.
- Avsluttes hvert år

Selvkost

- Selvpålagt og lovpålagt
- Innbyggernes penger
- Skal føres eget regnskap
- Innbyggerne skal spleise på totalkostnaden
- Hvordan spres utgiften?
- Budsjettkalkyler og etterberegninger
- Egen note i årsregnskapet

Kommunepolitikerens utfordring:

Kommunen din forvalter årlige inntekter på 1 milliard kroner. Kommunen din bruker i dag:

- 400 millioner kroner på å drifte 3 sykehjem og 5 baser med hjemmetjeneste
- 300 millioner kroner på å drifte 2 skoler og 7 barnehager
- 250 millioner kroner går til å drifte og vedlikeholde kommunens infrastruktur som vei, vann, kloakk, bruer, badeplasser, parker, skoger o.a.
- Ordfører har 40 millioner som hvert år deles ut til kommunens frivillige lag og foreninger som ordfører mener fortjener en ekstra oppmerksomhet. Ordfører har også opprettet næringsprisen som går til en lovende gründer i bygda i håp om internasjonal oppmerksomhet.
- 10 millioner settes hvert år av på kommunens «sparekonto» (disposisjonsfond), som nå er kommet opp i 150 millioner kroner.

Du mener det er på høy tid at bygda får seg et aktivitetsbygg som bør inneholde svømmebasseng, skatepark, kino og kulturscener. Du kjenner en god snekker som kan ordne dette for 800 millioner kroner.

Hvordan kan dette realiseres økonomisk? Ville du gjennomført prosjektet?

RINGERIKE
KOMMUNE

PAUSE

- Det er en viktig oppgave for kommunestyret å styre og prioritere den lokale velferden. Det er vanlig å si at kommunene tar seg av fire grunnleggende oppgaver:
  - De er en demokratisk aktør.
  - De yter offentlige tjenester.
  - De driver lokal eller regional samfunnsutvikling.
  - De utøver myndighet.
- Kommunelovens § 14-1. Grunnleggende krav til økonomiforvaltningen:
  - Kommuner og fylkeskommuner skal forvalte økonomien slik at den økonomiske handleevnen blir ivaretatt over tid.
  - Kommuner og fylkeskommuner skal utarbeide samordnete og realistiske planer for egen virksomhet og økonomi og for lokalsamfunnets eller regionens utvikling.
  - Kommuner og fylkeskommuner skal forvalte finansielle midler og gjeld på en måte som ikke innebærer vesentlig finansiell risiko, blant annet slik at betalingsforpliktelser kan innfris ved forfall.
- Kommunelovens § 14-2. Kommunestyrets og fylkestingets plikter:
  - Kommunestyret og fylkestinget skal selv vedta
    - a. økonomiplanen og årsbudsjettet
    - b. årsregnskapene og årsberetningene
    - c. finansielle måltall for utviklingen av kommunens eller fylkeskommunens økonomi
    - d. regler for økonomiforvaltningen (økonomireglement)
    - e. regler for finans- og gjeldsforvaltningen (finansreglement).

Årshjul - budsjett, regnskap og rapportering:

---

1. kvartal:

- Årsregnskapet avsluttes
- Årsrapport lages
- Foreløpige KOSTRA-tall 15. mars

2. kvartal

- Første månedsrapportering
- 1. tertialrapport
- Årsregnskap og årsrapport vedtas senest juni.
- Budsjettseminar med formannskapet og kommunedirektørens ledergruppe
- Endelige KOSTRA-tall 15. juni

3. kvartal

- 2. tertialrapport
- Budsjettseminar med formannskapet og kommunedirektørens ledergruppe
- Kommunedirektøren lager forslag til budsjett og handlingsplan

4. kvartal

- Kommunedirektøren overleverer forslag til budsjett og handlingsplan
- Politisk prosess frem mot endelig vedtak for budsjett kommende driftsår
- Månedsrapporter for september, oktober og november.

Budsjett og handlingsplan:

- Kommunedirektøren legger frem et FORSLAG basert på kommunens øvrige planer og politiske signaler. Kommunestyret gjør sine valg.
- Handlingsplanen skal ta for seg de økonomiske planene for de neste 4 årene, men kun første driftsår i perioden er bindende.
- Handlingsplanen inneholder driftsbudsjett, investeringsbudsjett, prisliste for kommunale tjenester og selvkost, informasjon om de ulike tjenestene og kommunens mål og strategier i planperioden.
- Klimabudsjett er også blitt en sentral del de siste årene, og utgjør en del av handlingsplanen.

RINGERIKE
KOMMUNE

Klimabudsjett

Demografi – Utvikling siste 10 år:

ÅR	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
0 - åringer	267	281	297	234	247	257	256	270	244	264	266
Barnehage (1-5 år)	1 592	1 568	1 562	1 537	1 469	1 472	1 439	1 418	1 399	1 367	1 391
Grunnskole (6-15 år)	3 206	3 195	3 200	3 243	3 311	3 375	3 384	3 421	3 379	3 354	3 406
Videregående (16-19 år)	1 455	1 470	1 422	1 401	1 386	1 378	1 348	1 356	1 389	1 405	1 442
Voksne (20-66 år)	18 323	18 384	18 397	18 399	18 475	18 499	18 537	18 562	18 650	18 724	18 887
Eldre (67-79 år)	2 953	3 145	3 291	3 489	3 650	3 793	3 930	4 074	4 226	4 345	4 448
Eldre (80-89 år)	1 315	1 262	1 214	1 179	1 187	1 200	1 242	1 242	1 248	1 255	1 331
Eldre (90 år og eldre)	289	319	329	319	309	309	306	298	300	297	273
Total	29 400	29 624	29 712	29 801	30 034	30 283	30 442	30 641	30 835	31 011	31 444

Gått stille og rolig for seg de siste 10 årene, med unntak av barnehagebarn som har blitt redusert med over 10 % og unge eldre 67-79 år som har økt med 50 %...

Demografi – Utvikling kommende 10 år (middels nasjonal vekst):

ÅR	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
0 - åringer	266	270	267	269	271	273	275	277	279	282	285
Barnehage (1-5 år)	1 391	1 406	1 410	1 413	1 423	1 427	1 426	1 433	1 444	1 454	1 466
Grunnskole (6-15 år)	3 406	3 341	3 307	3 253	3 180	3 132	3 120	3 098	3 071	3 065	3 073
Videregående (16-19 år)	1 442	1 420	1 410	1 435	1 481	1 495	1 465	1 433	1 398	1 360	1 343
Voksne (20-66 år)	18 887	18 870	18 914	18 982	18 985	19 040	19 112	19 200	19 269	19 308	19 271
Eldre (67-79 år)	4 448	4 482	4 582	4 591	4 637	4 658	4 661	4 647	4 683	4 724	4 815
Eldre (80-89 år)	1 331	1 420	1 485	1 601	1 712	1 807	1 909	2 027	2 107	2 193	2 240
Eldre (90 år og eldre)	273	282	278	270	284	297	315	321	334	347	385
Total	31 444	31 491	31 653	31 814	31 973	32 129	32 283	32 436	32 585	32 733	32 878

- Noe økning i barnehagealder, rundt 6 %
- Nedgang i skolealder, rundt 9 %
- Svak vekst i arbeidsfør alder og unge eldre
- Kraftig vekst i eldre over 80 år
- I dag har 100 % av alle over 90 år et vedtak om pleie- og omsorgstjenester, 40 % (ca 600) av gruppen 80-89 år og rundt 14 % (ca 600) i gruppen 67-79 år.

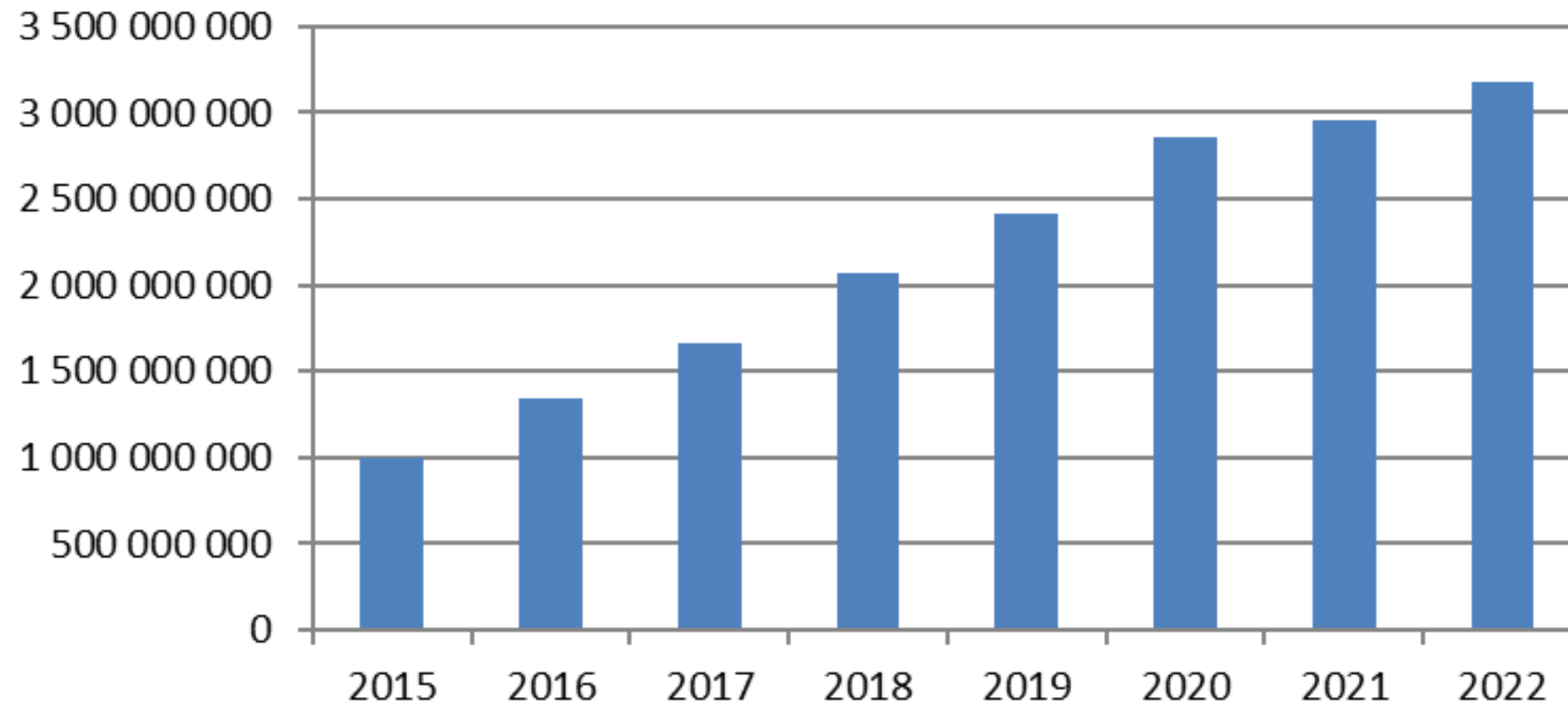

- Gjeldsporteføljen er i dag på 3.985.344.338 kroner
- Husbanklån/ startlån utgjør 656.676.870 kroner av disse
- Rundt 1.100.000.000 kroner er knyttet til selvkostområdene.
- Netto lånegjeld er total gjeld minus Husbanken. Rundt 3,3 milliarder kroner.
- Netto renteeksponert gjeld er totalgjeld fratrukket Husbanklån og selvkostlån. Rundt 2,2 milliarder kroner
- Finansreglementet gir føringer på hvordan gjelden skal behandles.
- Når er gjelden for høy?
- Plassering av likviditet. Kortsiktig og langsiktig.
- Fossefondet er langsiktig plassering
- Kommuneloven - Kommuner skal unngå vesentlig finansiell risiko
- Må ha likviditet til å innfri løpende betalingsforpliktelser
- Finansreglementet gir føringer på hvordan plassering av ledig likviditet kan gjøres.
- Egen tertial- og årsrapport for finansområdet
- Har i dag hjelp av finansforvaltere i BCM (gjeldsforvaltning) og Industrifinans (kapitalforvaltning).

Utvikling i kommunens investeringsgjeld 2015-2022

RINGERIKE
KOMMUNE

TAKK FOR OPPMERKSOMHETEN
